"Krize hodnot" je příčinou klimatické krize i krize biodiverzity

10.8.2023 - Hana Šprtová | Ústav výzkumu globální změny AV ČR

Lidé na celém světě si váží přírody různými způsoby dalece přesahujícími pouhé ekonomické hledisko. Rozmanité hodnoty přírody však nejsou náležitě zohledněny v klíčových politických a ekonomických rozhodnutích. Nová studie publikovaná v časopise Nature ukazuje, že podceňování hodnot přírody je základem environmentální krize, které v současnosti čelíme. "Krize hodnot" spočívá v současné dominanci úzkého souboru hodnot, které však nejsou schopny vyřešit krize v oblasti biologické rozmanitosti a klimatu a jejich dopadů na společnost. Studie proto identifikuje čtyři "přístupy zaměřené na hodnoty", které mohou nastartovat změny k dosažení udržitelnější a spravedlivější budoucnosti: uznání rozmanitosti hodnot přírody, zakotvení širšího portfolia hodnot přírody v rozhodovacích procesech, změna politik a institucionálního fungování tak, aby podporovaly udržitelné hodnoty napříč sektory, a podpora norem a cílů směřujících k větší udržitelnosti a spravedlnosti.

V současné době často upřednostňujeme tržní hodnoty přírody, jako je intenzivní produkce potravin a dalších komodit, před netržními hodnotami přírody a jejími přínosy pro lidi, jako je adaptace na změnu klimatu nebo vytváření kulturních hodnot. Ty jsou však pro dosažení spravedlivé a udržitelné společnosti neméně důležité.

„Nový článek v časopise Nature ukazuje, že když se jako společnost soustředíme výhradně na ekonomické hodnoty přírody, vede nás to k rozhodnutím, kterými podrýváme fungování přírody.

Především tak ale podrýváme svoje vlastní fungování na planetě, protože následně musíme čelit krizím jako klimatická krize nebo krize biodiverzity. Pokud se chceme posunout k větší spravedlnosti a udržitelnosti, musíme se primárně zaměřit se na rovinu hodnot“, říká Zuzana Harmáčková z Ústavu výzkumu globální změny AV ČR a Národního institutu pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik – SYRI, která se na studii podílela.

Podle autorů studie je pro dosažení spravedlivější a udržitelnější budoucnosti nezbytné upustit od převládajícího zaměření na krátkodobé zisky a hospodářský růst, které však nezohledňuje rozmanité hodnoty přírody v hospodářských a politických rozhodnutích.

"*Lepší pochopení toho, jak a proč je příroda oceňovánaó (nebo podceňována) soukromou sférou a veřejnými činiteli, je dnes naléhavější než kdy jindy. Přestože je pozitivní, že globální dohody jako Kunming-Montrealský globální rámec pro biodiverzitu (GBF) a Cíle udržitelného rozvoje OSN (SDGs) vyzývají k inkluzivnímu a participativnímu procesu začleňování přírodních hodnot do rozhodování, převládající environmentální a rozvojové politiky stále upřednostňují úzký výběr tržních hodnot přírody*", říká vedoucí studie prof. Unai Pascual (Basque Centre for Climate Change [BC3] and the Basque Science Foundation, Ikerbasque).

Studie navazuje na Hodnotící zprávu o hodnotách přírody Mezivládní vědecko-politické platformy pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby (IPBES Values Assessment), kterou v červenci 2022 schválilo 139 členských států IPBES. Shrnuje a zdůrazňuje hlavní výsledky hodnocení, které vycházely z rešerše více než 50 000 vědeckých publikací, politických dokumentů a domorodých a místních zdrojů znalostí. Na základě těchto podkladů autoři nově zveřejněné studie navrhují kombinaci "přístupů zaměřených na hodnoty". Ty by v konečném důsledku měly vést k nezbytným změnám v rozhodováních, která se v současnosti negativně podepisují na udržitelnosti a sociální spravedlnosti (tj. spravedlivém zacházení s lidmi a přírodou, včetně mezigenerační rovnosti a rovnosti v rámci generací).

V každé společnosti existují hluboce zakořeněné hodnoty (např. péče nebo spravedlnost), zakotvené např. ve společenských normách nebo právních předpisech. Každá společnost má rovněž specifická hodnotová zdůvodnění důležitosti přírody pro lidi, která lidé vyjadřují ve svém každodenním životě, od vnitřní hodnoty přírody přes přínosy přírody pro člověka po vztah ke konkrétním místům, živočichům nebo rostlinám.

Všechny typy hodnot přírody lze měřit – slouží k tomu rozsáhlý soubor hodnotících metod, které jsou založeny na řadě ekonomických, ekologických a sociokulturních ukazatelů a metrik. „*Vědci vyvinuli rozsáhlý soubor metod oceňování. Co nám chybí, je ochota nebo schopnost vlád a dalších klíčových zainteresovaných stran tyto metody aplikovat a začlenit je do svých rozhodnutí*“, říká Pascual.

Na základě těchto zjištění autoři studie vyzývají k posílení klíčových hodnot jako jednota, péče, solidarita, odpovědnost, vzájemnost a spravedlnost, a to jak vůči ostatním lidem, tak vůči přírodě. Klíčové je v tomto ohledu zvláště nastavení rovnováhy hodnot ve fungování společenských struktur a institucí. Studie dále ukazuje, že posun rozhodování směrem k rozmanitým hodnotám přírody je zásadní součástí hlubších změn, které jsou nutné k řešení současné globální krize biodiverzity a klimatické nouze a jejich společenských dopadů. Analýza ukazuje, že nejlepšími možnostmi pro splnění globálních cílů, jako jsou cíle Kunming-Montrealského globálního rámce pro biodiverzitu (GBF) a Cíle udržitelného rozvoje OSN (SDGs), je propojení různých hodnot přírody napříč všemi odvětvími společnosti a ekonomiky.

Odkaz na publikaci: Pascual et al. 2023. Diverse values of nature for sustainability. Nature. DOI: 10.1038/s41586-023-06406-9